

УДК: 821.111-313.1:81'25

DOI: [https://doi.org/10.18524/2307-4604.2020.2\(45\).218216](https://doi.org/10.18524/2307-4604.2020.2(45).218216)

ТРУДНОЩІ ПЕРЕКЛАДУ ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНИХ ВКЛЮЧЕНЬ РОМАНУ АНТИУТОПІЇ О. ГАКСЛІ «ПРЕКРАСНИЙ НОВИЙ СВІТ»

Прокопенко А.В.

кандидат філологічних наук, доцент,
Сумський державний університет
ORCID 0000-0002-4590-4201

Мозуль Р. В.

магістрантка, Сумський державний університет

У статті розглядаються особливості перекладу інтертекстуальних включень роману антиутопії О. Гакслі «Прекрасний новий світ». Визначено, що перекладознавчий аспект інтертекстуальних включень розглядається з позиції синтезу та аналізу. Уточнено, що інтертекстуальність є важливою категорією художнього тексту та зазначено, що практично будь-який текст виступає як інтертекст, тобто сукупність текстів, що відбилися в цьому творі. Крім того, у статті з'ясовано, що наявність «інтертекстуальної свідомості» стає важливою для розуміння та інтерпретації інтертекстуальних включень, хоча вона не завжди присутня у реципієнта повідомлення, що стає причиною недомовленостей, натяків та непорозуміння між представниками різних, або навіть однієї лінгвокультури. У статті уточнено, що інтертекстуальні включення складають труднощі для перекладачів, оскільки перед перекладачем постає завдання вірного підбору передачі цього явища у мові перекладу. Розглянуто та описано підходи до визначення інтертекстуальності. Крім того, з'ясовано основні види інтертекстуальних включень. У статті зазначено, що роман антиутопія О. Гакслі «Прекрасний новий світ» становить поле для розгляду інтертекстуальних включень. Крім того, уточнено, що твори Шекспіра складають літературну основу зазначеного роману. У статті проаналізовані випадки алюзій, які представлені власними іменами у романі. Власні імена розглянуті в інтертекстуальному та етимологічному аспектах, а також осмислено особливості їхнього відтворення в україномовному перекладі. З'ясовано, що у тексті роману неодноразово зустрічаються алюзії на сучасні реалії О. Гакслі. Вивчено випадки перекладу цих реалій. Визначено, що у тексті роману наводяться уривки з «Ромео і Джульєтти» Шекспіра та досліджено особливості їхнього відтворення в україномовному перекладі. Визначено, що найчастіше при перекладі використовувалася транскрипція. Подана стаття надає актуальне уявлення про особливості перекладу інтертекстуальних включень роману антиутопії О. Гакслі «Прекрасний новий світ», які в цьому тексті в цьому контексті служать засобом створення іронії.

Ключові слова: інтертекстуальність, інтертекстуальні включення, перекладознавчий аспект, алюзія, реалія, лінгвокультура.

ТРУДНОСТИ ПЕРЕВОДА ИНТЕРТЕКСТУАЛЬНЫХ ВКЛЮЧЕНИЙ РОМАНА АНТИУТОПИИ О. ХАКСЛИ «О ДИВНЫЙ НОВЫЙ МИР»

Прокопенко А.В.

кандидат филологических наук, доцент,
Сумский государственный университет

Мозуль Р.

магистрант, Сумский государственный университет

В статье рассматриваются особенности перевода интертекстуальных включений романа антиутопии О. Хаксли «О дивный новый мир». Определено, что переводоведческий аспект интертекстуальных включений рассматривается с позиции синтеза и анализа. Уточнено, что интертекстуальность является важной категорией художественного текста и

указано, что практически любой текст выступает как интертекст, то есть совокупность текстов, которые отразились в данном произведении. Кроме того, в статье установлено, что наличие «интертекстуального сознания» становится важным для понимания и интерпретации интертекстуальных включений, хотя оно не всегда присутствует у реципиента сообщения, становится причиной недоговоренностей, намеков и недоразумения между представителями разных, или даже одной лингвокультуры. В статье уточняется, что интертекстуальные включения составляют трудности для переводчиков, так как перед переводчиком стоит задача верного подбора передачи данного явления в языке перевода. Рассмотрены и описаны подходы к определению интертекстуальности. Кроме того, выяснены основные виды интертекстуальных включений. В статье указано, что роман антиутопия О. Хаксли «О дивный новый мир» составляет поле для рассмотрения интертекстуальных включений. Кроме того, указано, что произведения Шекспира составляют литературную основу данного романа. В статье проанализированы случаи аллюзий, которые представлены именами в романе. Имена рассмотрены в интертекстуальном и этимологическом аспектах, а также осмыслены особенности их воспроизведения в украиноязычном переводе. Установлено, что в тексте романа неоднократно встречаются аллюзии на современные реалии О. Хаксли. Проанализированы случаи перевода данных реалий. Определено, что в тексте романа приводятся отрывки из «Ромео и Джульетты» Шекспира и проанализированы особенности их воспроизведения в украиноязычном переводе. Определено, что чаще всего при переводе использовалась транскрипция. Данная статья предоставляет актуальное представление об особенностях перевода интертекстуальных включений романа антиутопии О. Хаксли «О дивный новый мир», которые в данном тексте служат средством создания иронии.

Ключевые слова: интертекстуальность, интертекстуальные включения, переводоведческий аспект, аллюзия, реалия, лингвокультура.

DIFFICULTIES IN TRANSLATION OF INTERTEXTUAL INCLUSIONS IN A. HUXLEY'S DYSTOPIAN NOVEL *BRAVE NEW WORLD*

Prokopenko A. V.

Ph.D in philological sciences, assistant professor,
Sumy State University

Mozul R.

student of the 6th year, Sumy State University

The article discusses the features of translation of intertextual inclusions in A. Huxley's dystopian novel Brave New World. It is determined that the translation aspect of intertextual inclusions is considered from the point of view of synthesis and analysis. It is clarified that intertextuality is an important category of a literary text and is noted that almost any text acts as an intertext, that is, a set of texts reflected in this work. In addition, the article found out that the presence of "intertextual consciousness" becomes important for understanding and interpreting of the intertextual inclusions, although the recipient of the message does not always have it. Hence, it causes misunderstandings, hints between representatives of different, or even the same linguoculture. The article clarifies that intertextual inclusions are difficult for translators, since the translator is faced with the task of correct selection of the transmission of this phenomenon in the target language. Approaches to the definition of intertextuality are considered and described. In addition, the main types of intertext inclusions are clarified. The article notes that the dystopian novel Brave New World by A. Huxley is a field for considering the intertextual inclusions. In addition, it is clarified that Shakespeare's works form the literary basis of this novel. The article analyzes cases of allusions that are represented by proper names in the novel. Proper names are considered in intertextual and etymological aspects. The features of their reproduction in Ukrainian translation are shown. In addition, it is found out that the text of the novel repeatedly contains allusions to the A. Huxley's modern realities. Cases of translation of these realities are analyzed. It is determined that the text of the novel contains excerpts

from Shakespeare's Romeo and Juliet and analyzes the features of their reproduction in Ukrainian translation. It is determined that transcription is most often used in translation. This article provides an up-to-date understanding of the features of translation of intertextual inclusions in A. Huxley's dystopian novel Brave New World, which serve as a means of creating irony in this text.

Key words: *intertextuality, intertextual inclusions, translation aspect, allusion, reality, linguoculture.*

Вступ. Сьогодні з розвитком перекладознавства, текстології та інших суміжних дисциплін стало очевидно, що передати все різноманіття смислів художнього тексту неможливо. Переклад у значній мірі перетворюється в інтерпретацію тексту оригіналу. Перекладознавчий аспект теорії інтертекстуальності має дві сторони. Оскільки ми трактуємо переклад як синтез через аналіз, то й інтертекстуальні включення повинні розглядатися з тих же позицій. При такому підході на стадії аналізу перекладач повинен ідентифікувати інтертекстуальні включення, знайти прототекст, визначити домінуючу функцію. На стадії синтезу перекладач, спираючись на критерії репрезентативності, повинен вирішити, чи може він повністю зберегти інтертекстуальні включення в тексті перекладу і, якщо не може, то за допомогою яких перекладацьких прийомів можливо мінімізувати смислові втрати.

Методи дослідження. Для цього дослідження нами були відібрані такі методи: порівняльний аналіз текстів оригіналу і перекладу, за допомогою якого нами були проаналізовані інтертекстуальні включення англomовного оригіналу та україномовного перекладу роману антиутопії О. Гакслі «Прекрасний новий світ», метод контент-аналізу, який уможливив виділити особливості перекладу інтертекстуальних включень, метод суцільної вибірки інтертекстуальних включень, дозволив відібрати приклади інтертекстуальних одиниць роману антиутопії О. Гакслі «Прекрасний новий світ».

Метою дослідження є аналіз труднощів перекладу інтертекстуальних включень роману антиутопії О. Гакслі «Прекрасний новий світ». **Об'єктом** роботи є явище інтертекстуальності, а її **предметом** – особливості перекладу інтертекстуальних включень роману антиутопії О. Гакслі «Прекрасний новий світ». **Матеріалом** наукової розвідки слугує текст роману антиутопія О. Гакслі «Прекрасний новий світ».

Результати та обговорення. Інтертекстуальність, будучи однією з найважливіших категорій текстів, особливо художніх, становить собою дуже складне і багатогранне явище. Звернувшись до вивчення інтертекстуальності, необхідно згадати М. М. Бахтіна, який стверджував, що у нині літературні твори не пишуться з «чистого аркуша», оскільки багато феноменів, що обговорюються, спираються або приховано цитують вже відомі переконання, оцінки, думки (Бахтин, 1975: 89–90). Так, вперше була висловлена думка «діалогічності текстів», яку Ю. Крістева у своїй концепції замінила терміном «інтертекстуальність», показавши тим самим прямі зв'язки інтертекстуальності з феноменом самого тексту (Крістева, 2004: 67).

Таким чином, можна зазначити, що практично будь-який текст виступає як інтертекст, тобто сукупність текстів, що відбилися в цьому творі, а

інтертекстуальність є при цьому засобом, за допомогою якого один текст ніби «перепишує» інший текст (Біловус, 2003: 7).

Насиченість оповідання інтертекстуальними включеннями передбачає, що автор навмисно робить помітним для читача «діалог» між текстами. Сказане означає, що адресант вважає, що реципієнт здатний правильно розпізнати інтенцію автора і витягти сенс із інтертекстуальних включень. Таким чином, для адресата і адресанта важливим стає наявність «інтертекстуальної свідомості» (Галич, 2013: 66), що не завжди має місце в обох комунікантів, навіть якщо автор і читач належать до однієї лінгвокультури. Тому багато прихованих сенсів, недомовленостей і натяків автора нерідко залишаються незрозумілими для представників одного лінгвокультурного співтовариства, як і функції інтертекстуальних включень.

Таким чином, інтертекстуальність слід вважати невід'ємною властивістю текстів, завдяки якій продукування і сприйняття одного тексту залежить від знайомства з іншими текстами (Пашняк, 2008: 8). Усе вище викладене означає, що наявність великої кількості інтертекстуальних включень у творі є фактором ризику в перекладацькій діяльності. Передача інтертекстуальних включень у тексті перекладу є складним завданням перш за все тому, що інтертекстуальні елементи та їхні зв'язки з основним оповіданням нерідко важко розпізнаються представниками однієї лінгвокультури, не кажучи вже про тих, хто є представниками різних лінгвокультур. Крім того, досліджуване явище часто має яскраво виражену культурну специфіку, неминуче позначається на механізмах вербалізації відомостей у вихідному тексті, тобто у виборі відповідних номінативних та дискурсивних стратегій. Перекладач як посередник між двома культурами, навіть вірно розпізнавши той або інший прецедентний текст в оригіналі твору і його інтертекстуальні зв'язки з основним оповіданням, повинен вибрати не тільки те, як передати це явище у мові перекладу, але і те, чи можна взагалі залишити це інтертекстуальне включення у варіанті перекладу або ж необхідно відмовитися від нього, що неминуче вплине на еквівалентність перекладу.

На сьогоднішній день прийнято два основні підходи до визначення інтертекстуальності. З одного боку, інтертекстуальність розглядається лише як буквальна наявність фрагментів одного тексту в іншому. З іншого боку, інтертекстом можна вважати будь-який текст, оскільки інтертекстуальність є загальним композиційним принципом (Біловус, 2003: 12).

У рамках першого підходу І.В. Арнольд трактує термін «інтертекстуальність» як включення в текст цілих інших текстів з іншим суб'єктом мовлення, або їхніх фрагментів, яке виражається цитатами, алюзіями і ремінісценціями (Арнольд, 2005: 76). Зауважимо, що в рамках другого підходу, Ю. А. Башкатова виділяє два основних види інтертекстуальних включень: мовні і текстові. Мовними інтертекстуальними включеннями вона вважає вкраплення специфічних граматичних форм і лексики інших функціональних стилів, що контрастують з текстом (наприклад, фразеологізми). Текстовими

інтертекстуальними включеннями автор називає вставні конструкції різного обсягу: від вставних романів і листів до алюзій і цитат (Башкатова, 2006: 45).

Одним із цікавих прикладів інтертекстуальності є роман О. Гакслі «Прекрасний новий світ», де в якості літературного фундаменту взяті твори Шекспіра. Твір, написаний в першій половині ХХ ст., доволі точно малює образи антиутопії, багато речей з якої стали або стають реальністю. Тож, звернемося до вивчення особливостей перекладу інтертекстуальних включень у романі О. Гакслі «Прекрасний новий світ».

Зауважимо, що у цьому романі велику роль відіграють ремінісценції з шекспірівської «Бурі». Сама назва роману О. Гакслі є цитатою. Фраза "*Brave new world*" взята з монологу Міранди – головної героїні шекспірівської трагікомедії «Буря». Представлений вислів став крилатим після того, як О. Гакслі зробив його назвою свого роману, який становить собою сатиру як на тоталітаризм, так і на стандартизований спосіб життя «суспільства споживання». У нашому випадку перекладач розпізнав цитату Шекспіра.

Крім того, зазначимо, що у романі можна зустріти багато випадків алюзій, які представлені власними іменами. Усі власні імена були розглянуті в інтертекстуальному та етимологічному аспектах. Звернемося до прикладів та особливостей їхнього відтворення в україномовному перекладі.

Bernard Marx (Бернард Маркс) – один з головних героїв роману. Через щуплість і низький зріст Бернарда не сприймають всерйоз, і він щосили намагається бути схожим на інших чоловіків своєї касті. Його прізвище може відсилати читача до німецького філософа Карла Маркса, автора революційних ідей, критика «феноменології духу» Г. Гегеля, політекономічної форми ідеології. На початку роману Бернард справляє враження людини, готової протистояти сформованій системі, проте вже в другій частині твору він розкривається як боягузлива, заздрісна і дріб'язкова особистість. Спосіб перекладу цього власного імені – транскрипція. Ми вважаємо цей спосіб перекладу в поданому контексті адекватним, тому що він зберігає прагматичну складову, і україномовний читач легко впізнає алюзію на особистість Карла Маркса. Ім'я Бернард часто пов'язують з ім'ям Бернарда Шоу через схожі погляди на становище жінки в суспільстві, зокрема, викладені в його п'єсі «Пігмаліон». На початку роману Бернард з жахом підслуховує розмову Генрі Фостера і Беніто Гувера, коли ті обговорюють дівчину, Леніну Краун, немов вона річ, чоловіча іграшка. Ім'я Бернард також сходить до німецького елемента *bern* (ведмідь) і поєднується з *hard* (сильний, витривалий). Цей факт не менш іронічний, як і прізвище цього персонажа. Спосіб перекладу у цьому випадку – транскрипція. Тут ми спостерігаємо алюзивну втрату.

Lenina Crowne (Леніна Краун) – важлива фігура у романі О. Гакслі, оригінальне ім'я якої має очевидну зовнішню схожість з псевдонімом російського революціонера В. І. Леніна, особистість якого автор використовує для характеристики абсолютно революційної по натурі героїні. Леніна Краун – віддана громадянка нового «прекрасного» суспільства, і найбільш часто свою згоду з його ідеями вона висловлює цитуванням завчених уві сні віршів. Ми

вважаємо, що спосіб транскрипції найбільш точно передав алюзивність імені, адже в Радянському Союзі реально існувало ім'я Леніна. Прізвище Краун можна пов'язати з особистістю відомого британського драматурга XVII ст. Джона Крауна. Всі його п'єси розкривали ідеї романтики, кохання та героїзму. Леніна Краун ні на що з цього не здатна. В еру створену О. Гакслі, не існувало ні звичної нам релігії, ні релігійних цінностей і моралі. Транскрипцію можна вважати адекватним способом перекладу, оскільки ім'я англійського драматурга, на яке натякає автор, на українську мову передається тим же способом і читачеві буде нескладно простежити зв'язок.

John Savage (Джон Дикун) – один з головних персонажів роману «дикун» з резервації індіанців. Україномовний читач не відразу здогадається, що це ім'я походить від імені Іоанна Хрестителя. Іоанн вів аскетичний спосіб життя, а основною темою його проповідей був заклик до покаяння. Джон, зневірившись у своїх спробах поставити людей на шлях істинний, присвятив залишок своїх днів самокатуванню і молитвам. Іронія цього способу полягає лише в тому, що в кінці оповідання Джон піддається спокусі і приєднується до шалених веселощів людей, які зібралися подивитися на нього і, усвідомивши жах скоєного вчинку, покінчує життя самогубством. Для перекладу цього імені можна було вибрати усталений варіант – Іоанн – і не модернізувати його, таким чином, україномовному читачеві було б легко простежити алюзію. Прізвисько *Savage (Дикун)* Джон отримав, коли потрапив в «цивілізоване» суспільство. В англійській мові слово *savage* має негативне значення: *aggressive and violent; causing great harm; involving very strong criticism; an offensive way of referring to groups of people or customs that are considered to be simple and not highly developed* (Oxford Learner's Dictionaries). Спосіб перекладу – калькування вибраний доцільно, оскільки слово «дикун» має те ж значення і емоційне наповнення, що і оригінальна лексична одиниця.

Linda (Лінда) – мати Джона, в результаті нещасного випадку потрапляє в резервацію індіанців і залишається там, але стає вигнанцем. *Linda* в перекладі з іспанської та португальської мов має значення *beautiful* (красива), що дуже цікаво на нашу думку, адже автор зовсім по-іншому її описує. Можливо раніше вона була красунею, завдяки просунутій медицині, але за 25 років життя серед індіанців вона перетворилася в товстуху з гнилими зубами і вічним запахом алкоголю з рота. Спосіб переклад власного імені – транскрипція. Для людини, яка хоч мінімально знає ці мови, неважко простежити іронію цього образу.

У тексті роману також неодноразово зустрічаються алюзії на сучасні реалії О. Гакслі, які, за задумом автора, і привели до формування «прекрасного нового світу». Серед головних чинників, які стали поштовхом до створення нового світового порядку, Гакслі вважав масове виробництво, родоначальником якого по праву вважається Генрі Форд. У романі герої поклоняються Форду, як богу, і навіть створюють літочислення від дня створення першого масового автомобіля моделі «Т».

Наведемо приклад перекладу уривку зі згадкою моделі цього автомобіля:

"The case of Little Reuben occurred only twenty-three years after Our Ford's first T-Model was put on the market." (Here the Director made a sign of the T on his stomach and all the students reverently followed suit.) (Huxley). Внаслідок з малим Рубеном стався всього лише через двадцять три роки після появи на ринку першої Т-моделі нашого Форда. – Директор при цих словах перехрестив знаком Т свого живота, а всі студенти шанобливо повторили той жест (Гакслі).

Як бачимо, український варіант перекладу вдалий, адже перекладач розпізнав в Т-подібному русі, виробленому Директором, аналогію з християнським хрестом, що виражено дієсловом «перехрестив».

Зауважимо, що Джон Дикун часто висловлюється цілими уривками з п'єс Шекспіра, вплітаючи їх у свою мову. Він асоціює себе з багатьма персонажами Шекспіра, і відсилання на ті чи інші твори та їхніх героїв допомагають краще розкрити образ Джона Дикуну. Наприклад, у розмові з Леніною і Бернардом, який запропонував йому полетіти з резервації в Лондон, Джон згадує ім'я Міранди:

The young man drew a deep breath. "To think it should be coming true—what I've dreamt of all my life. Do you remember what Miranda says?" "O wonder!" he was saying; and his eyes shone, his face was brightly flushed. "How many goodly creatures are there here! How beauteous mankind is!" (Huxley). Тільки подумати – здійсниться те, про що я снів усе своє життя. Пам'ятаєш, що говорила Міранда? О диво! – вигукнув він, сяючи очима, його обличчя зарум'янилося. – Скільки на світі прегарних створінь! Яка досконала істота людина! (Гакслі).

В україномовному перекладі міститься конкретна вказівка на героїню шекспірівської «Бурі». О. Гакслі не випадково згадав Міранду і вклав її слова в уста Дикуну. Дикун тут асоціюється з наївною, доброю і відкритою Мірандою, з готовністю і захопленістю відкриває для себе «прекрасний новий світ». Так і Дикун на порозі свого від'їзду в Лондон з нетерпінням чекає, що йому відкриє світ за межами резервації.

Зауважимо, що ще одним способом вираження інтертекстуальних включень є парафраз. Парафраз – це різні види переробки тексту: докладне пояснення короткого тексту, скорочений виклад великого тексту (адаптація), спрощений виклад важкого для розуміння тексту з короткими поясненнями, переклад прозаїчного тексту у вірші, переклад віршів у прозі. Парафразом також може називатися частковий переказ тексту. В антиутопії для парафразу обов'язково характерною є пародійна функція, хоча саме по собі це явище не обов'язково має володіти такою особливістю. Розглянемо наступний приклад:

*"Is there no pity sitting in the clouds,
That sees into the bottom of my grief?
O sweet my mother, cast me not away:
Delay this marriage for a month, a week;
Or, if you do not, make the bridal bed
In that dim monument where Tybalt lies ... " (Huxley).
Невже немає співчуття у неба,
Щоб глянути в журбу мою до дна?*

*О мамо любя, не женить мене!
Лиш місяць, тиждень почекайте з шлюбом,
Як ні – мені готуйте шлюбне ложе
У тому ж склені, де лежить Тібальт... (Гакслі).*

У цьому випадку ми маємо справу з експліцитним вираженням інтертекстуального включення, вираженим через парафраз, оскільки прямо в тексті наводиться уривок з «Ромео і Джульєтти» Шекспіра.

Висновки. На підставі наведених вище прикладів ми бачимо, наскільки багатий текст роману О. Гакслі інтертекстуальними включеннями. На жаль, через відсутність будь-яких загальноприйнятих норм перекладу подібних включень із мови оригіналу на мову перекладу, кожен перекладач зіштовхується з непростим завданням перекладу інтертекстуальних включень відповідно до власних уявлень. На підставі аналізу варіанту перекладу роману О. Гакслі «Прекрасний новий світ», ми можемо зробити висновок, що український переклад зроблений вдало, але доцільно було б надати адаптовані для україномовної аудиторії переклади з коментарем інтертекстуальних включень. Відзначимо також, що перекладачі не завжди можуть експлікувати авторські інтертекстуальні включення, що незмінно призведе до їхньої втрати при перекладі.

Розуміння посилань на першоджерело, створених автором, розкриває для читача нові горизонти у пізнанні авторського задуму. Інтертекстуальні включення, в цьому контексті іронічно описують своїх носіїв та говорять про іронічність всього дійства в цілому. Автор дає читачеві натяк на своє справжнє ставлення до створеного ним нового «прекрасного, дивного, цивілізаційного» суспільства, в якому немає місця війнам, стражданням, смутку, старості, страху перед смертю, як і немає істинної радості, живих емоцій, сім'ї та моралі.

Список літератури

- Арнольд И. В. Стилистика. Современный английский язык. Москва: Флинта: Наука, 2005. 384 с.
- Бахтин М. М. Вопросы литературы и эстетики: исследования разных лет. Москва: Художественная литература, 1975. 809 с.
- Башкатова Ю.А. Интертекстуальность словесно-художественного портрета. Кемерово: Кузбассвузиздат, 2006. 143 с.
- Біловус Л. Теорія інтертекстуальності: становлення понять, тлумачення термінів, систематика. Тернопіль, Видавець Стародубець, 2003. 36 с.
- Гакслі О. Прекрасний новий світ. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/world/printitzip.php?tid=2934>
- Галич О. А. Історія літературознавства : підручник. Київ: Либідь, 2013. 392 с.
- Кристева Ю. Избранные труды : разрушение поэтики. Москва: Российская политическая энциклопедия (РОССПЭН), 2004. 656 с.
- Пашняк Т. Г. Форми інтертекстуальності в східних поемах Дж. Г. Байрона. Автореферат кандидата філол. нау. Київ, 2008. 24 с.
- Huxley A. Brave New World. URL: <https://www.pdfdrive.com/aldous-huxley-brave-new-worldpdf-d58809675.html>
- Oxford Learner's Dictionaries. URL: https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/savage_1?q=savage

References

- Arnol'd, I. V. (2005). *Stilistika. Sovremennyj anglijskij jazyk. [Stylistics. Modern English]*. Moskva: Flinta: Nauka. (in Russian)
- Bahtin, M. M. (1975). *Voprosy literatury i jestetiki : issledovanija raznyh let. [Literary and Aesthetic Issues: Studies of Different Years]*. Moskva: Hudozhestvennaja literatura. (in Russian)
- Bashkatova, Ju. A. (2006). *Intertekstual'nost' slovesno-hudozhestvennogo portreta. [Intertextuality of verbal and artistic portrait.]*. Kemerovo: Kuzbassvuzizdat. (in Russian)
- Bilovus, L. (2003). *Teoriya intertekstual'nosti: stanovlennya ponyat`, tлумachennya terminiv, systematyka. [Theory of intertextuality: formation of concepts, interpretation of terms, systematics.]*. Ternopil`, Vy`davec` Starodubecz`. (in Ukrainian)
- Gakli, O. *Prekrasnyj novyj svit. [Brave New World]*. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/world/printitzip.php?tid=2934>
- Galych, O. A. (2013). *Istoriya literaturoznavstva: pidruchnyk. [History of literary studies]*. Kyiv: Lybid`. (in Ukrainian)
- Kristeva, Ju. (2004). *Izbrannye trudy: razrushenie pojetiki. [Selected Works: Destruction of Poetics.]*. Moskva: Rossijskaja politicheskaja jenciklopedija (ROSSPJeN). (in Russian)
- Pashnyak, T. G. (2008). *Formy intertekstual'nosti v sxidnyx poemax Dzh. G. Bajrona. [Forms of intertextuality in the oriental poems of G.G. Byron]*. Avtoreferat kandydata filol. nau. Kyiv. (in Ukrainian)
- Huxley A. *Brave New World*. URL: <https://www.pdfdrive.com/aldous-huxley-brave-new-worldpdf-d58809675.html>
- Oxford Learner's Dictionaries. URL: https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/savage_1?q=savage

Стаття надійшла до редакції 3.10.2020 року